

Ю. В. Біляк,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9766-4780>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.15.139

ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТИПОЛОГІЯ СТРАТЕГІЙ І ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ

Y. Biliak,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

FINANCIAL BEHAVIOR OF AGRICULTURAL ENTERPRISES:
TYPOLOGY OF STRATEGIES AND IMPACT ON FINANCIAL SECURITY

В умовах сучасної економічної нестабільності, фінансових потрясінь, воєнних загроз і динамічних змін на ринку праці особливої значущості набуває питання формування раціональної фінансової поведінки суб'єктів економіки. Незалежно від масштабу та напрямку діяльності, як підприємства, так і домогосподарства змушені приймати фінансові рішення в ситуації високої невизначеності. Обрана модель фінансової поведінки суттєво впливає не лише на поточну ефективність функціонування, а й на здатність до довгострокового розвитку, адаптації до зовнішніх викликів, збереження та нарощування фінансового потенціалу.

У статті здійснено комплексне дослідження фінансової поведінки аграрних підприємств як ключового чинника забезпечення їхньої економічної стійкості в умовах нестабільного середовища. Актуальність теми зумовлена зростанням впливу зовнішніх ризиків, зокрема інфляційних процесів, валютних коливань, воєнних загроз, які значною мірою трансформують підходи до управління фінансами в аграрному секторі. Автором систематизовано теоретичні підходи до визначення фінансової поведінки, проаналізовано її зміст як сукупності рішень, дій та моделей використання фінансових ресурсів, що формуються під впливом інституційних, психологічних та економічних факторів.

Особливу увагу приділено типологізації стратегій фінансової поведінки — агресивної, консервативної та компромісної. Критеріями класифікації виступають рівень толерантності до ризику, обсяг залученого капіталу, інвестиційна активність та реакція на макроекономічні шоки. У статті представлено порівняльний аналіз реальних аграрних компаній: до агресивної моделі віднесено МНР і Kernel, що характеризуються високим борговим навантаженням, активною експансією та інвестиційною динамікою; до компромісної — Astarta та ІМС, які демонструють збалансоване співвідношення між кредитною активністю та фінансовою стійкістю; до консервативної — малі фермерські господарства, що переважно функціонують за рахунок власного капіталу і спрямовані на збереження ресурсів.

У результаті дослідження доведено, що компромісна стратегія є найбільш пристосованою для аграрного бізнесу в умовах воєнної економіки, адже дає змогу забезпечити і короткострокову фінансову сталість, і перспективи тривалого розвитку. Сформульовано висновки щодо потреби врахування поведінкових факторів при формуванні фінансової стратегії. Напрямки для подальших досліджень запропоновані, а саме в інтеграції фінансової поведінки у моделі управління ризиками аграрних підприємств.

In today's environment of economic instability, financial turmoil, military threats, and dynamic changes in the labor market, the issue of forming rational financial behavior of economic entities is of particular importance. Regardless of the scale and direction of their activities, both businesses and households are forced to make financial decisions in a situation of high uncertainty. The chosen model of financial behavior significantly affects not only the current efficiency of functioning, but also the ability to long-term development, adaptation to external challenges, preservation and increase of financial potential.

The article presents a comprehensive study of the financial behavior of agricultural enterprises as a key factor in ensuring their economic sustainability in an unstable environment. The relevance of the topic is due to the growing influence of external risks, in particular inflationary processes, currency fluctuations, and military threats, which significantly transform approaches to financial management in the agricultural sector. The author systematizes theoretical approaches to the definition of financial behavior, analyzes its content as a set of decisions, actions and models of financial resources use, which are formed under the influence of institutional, psychological and economic factors.

Particular attention is paid to the typology of financial behavior strategies — aggressive, conservative and compromise. The criteria for classification are the level of risk tolerance, the amount of capital raised, investment activity and reaction to macroeconomic shocks. The article presents a comparative analysis of real agricultural companies: the aggressive model includes MHP and Kernel, characterized by high debt burden, active expansion and investment dynamics; the compromise model includes Astarta and IMC, which demonstrate a balanced ratio between lending activity and financial stability; the conservative model includes small farms that mainly operate at the expense of equity and are aimed at preserving resources.

The study proves that it is the compromise strategy that is the most adaptive for agrarian business in a war economy, as it allows ensuring not only short-term financial stability but also the prospects for sustainable development. Conclusions are drawn about the need to take into account behavioral factors in the process of forming a financial strategy, and directions for further research are proposed, in particular in terms of integrating financial behavior into risk management models of agricultural enterprises.

Ключові слова: фінансова стратегія, фінансова безпека, економічний конфлікт інтересів, фінансова поведінка.

Key words: financial strategy, financial security, economic conflict of interest, financial behavior.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах економічної нестабільності, фінансових криз, військових викликів і трансформацій ринку праці особливої актуальності набуває проблема формування ефективної фінансової поведінки економічних суб'єктів. Незалежно від розміру та сфери діяльності, як підприємства, так і домогосподарства стикаються з необхідністю ухвалення фінансових рішень в умовах невизначеності. Від обраної стратегії фінансової поведінки залежать не лише поточні результати гос-

подарювання, а й довгострокова стійкість, здатність до адаптації, збереження капіталу та його примноження.

Проте, в науковій літературі досі відсутня узгоджена систематизація фінансових стратегій поведінки та не існує сталих критеріїв оцінки їхньої результативності в різних економічних обставинах. Це ускладнює практичну реалізацію теоретичних підходів до формування фінансової стратегії як у мікроекономіці, так і на рівні національної фінансової системи. Підвищення ролі індивідуального та корпоративного фінансового планування виступає однією з причин актуальності дослідження стратегій фінансової поведінки. Це відбувається за умов наявної нестабільності економічного середовища. Війна

в Україні, девальвація національної валюти, інфляційні процеси, а також ризики та зміни у структурі доходів докорінно трансформують підходи до бізнес-фінансів та особистих коштів. У таких умовах стратегічний підхід до фінансової поведінки стає необхідною умовою для забезпечення фінансової безпеки, стабільності та адаптивності економічних суб'єктів. Зростання фінансової невизначеності, впровадження нових технологій у сфері фінансів (таких як fintech), а також необхідність раціоналізації ресурсів вимагають від суб'єктів господарювання та домогосподарств переходу від ситуативної до стратегічної фінансової поведінки. Зокрема, потребує наукового обґрунтування вибір між агресивною, захисною та компромісною моделлю фінансової поведінки залежно від рівня ризику, доходів та очікувань.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останні наукові розвідки зосереджують увагу на пристосуванні фінансової діяльності економічних суб'єктів до макроекономічної нестабільності, значної інфляції та невизначеності. Вивчення факторів становить безсумнівний інтерес для дослідників. Дані чинники мають вплив на здійснення вибору стратегії домогосподарствами та підприємствами: агресивної, захисної чи компромісної. Зокрема, проаналізовано поведінкову теорію Б. Барбера та Т. Одеана, які дослідили вплив емоцій і надмірної впевненості на інвестиційні рішення економічних агентів [1]; теорію раціонального вибору Г. Беккера, згідно з якою індивід прагне максимізації очікуваної корисності [2]; а також концепцію когнітивних спотворень у фінансових рішеннях, запропоновану Р. Талером [3].

У вітчизняному науковому дискурсі важливий внесок у розробку поведінкових аспектів здійснено Зайцем В., який дослідив зв'язок між фінансовою поведінкою домогосподарств та їхньою резильєнтністю в умовах соціально-економічної нестабільності [4]. Автор обґрунтовує актуальність формування заощаджувальної моделі поведінки як засобу адаптації до зовнішніх ризиків. У роботі Кізими Т. акцентується роль психологічних чинників у прийнятті фінансових рішень, зокрема в умовах нестабільності, що зумовлює поширення компромісної або захисної фінансової стратегії серед суб'єктів господарювання [5]. Дослідження Лозиченка О. доповнює типологію фінансових стратегій, виокремлюючи адаптивні та реактивні моделі як форми поведінки, притаманні аграрним підприємствам в умовах високої волатильності [6]. Таким чином, наукові публікації останніх років свідчать про зацікавленість та зростаючу роль стратегічного підходу до фінансової поведінки, а також потребу у подальшому теоретичному узагальненні та емпіричній верифікації існуючих моделей.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є теоретичне узагальнення та практичне обґрунтування стратегій фінансової поведінки аграрних підприємств в умовах економічної нестабільності, а також визначення їх впливу на фінансову стійкість, прибутковість і здатність до адаптації в кризовому середовищі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У даному дослідженні автором фінансова поведінка трактується не як побутова або особистісна модель споживання, а як система усвідомлених дій та рішень економічного суб'єкта (фізичної особи, домогосподарства або підприємства), спрямованих на управління фінансовими ресурсами з урахуванням цілей, рівня ризику, доступності фінансових інструментів, зовнішнього економічного середовища та індивідуальних уподобань. Вона відображає сукупність моделей споживання, заощадження, інвестування, кредитування, а також реакцій на фінансові стимули чи шоки, що формуються під впливом соціально-економічних, психологічних і інституційних чинників. Простіше кажучи, це сукупність дій, рішень і звичок суб'єкта (особи, домогосподарства, підприємства), що пов'язані з управлінням фінансовими ресурсами з метою досягнення певних економічних цілей у конкретному середовищі.

У фінансовій поведінці суб'єктів господарювання та домогосподарств виділяють певні стратегії, котрі відображають часовий горизонт планування, очікуваний рівень доходу, ступінь толерантності до ризику та їхні особисті пріоритети стосовно розпорядження грошовими коштами. В сучасних обставинах стратегії фінансової поведінки досить різноманітні. До найчастіше зустрічаються належать агресивна, захисна, а також компромісна.

Агресивна фінансова стратегія у поведінці характеризується високою схильністю до ризику заради досягнення максимального прибутку в коротко — або середньостроковій перспективі. Економічні суб'єкти, котрі схильні до мінливості прибутків, але націлені на стрімке збільшення капіталу, віддають перевагу саме їй. У рамках даної стратегії типовими інструментами виступають акції, операції з деривативами, криптовалюта, венчурні інвестиції та інші активи з високим рівнем ризику. Незважаючи на потенціал високої доходності, агресивна стратегія є вразливою до коливань ринку та макроекономічної нестабільності, що може призвести до значних фінансових втрат. Серед українських агрохолдингів, можна привести приклад "Kernel Holding S.A." — найбільшого експортера соняшникової олії та зерна в Україні, який володіє понад 500 000 га ріллі і мережею із 28 елеваторів (2,34 млн тонн ємності). Особливість фінансової стратегії агрохолдингу полягає в активній фінансовій поведінці (залучає кредити, випускає цінні папери), інвестує у модернізацію інфраструктури (енергоспоживчі комплекси, вагони, біо-ТЕЦ), яка характерна для агресивної моделі — сильна інвестиційна активність і зростання капіталу. Також, ще одним прикладом агресивної фінансової стратегії є ПАТ "Миронівський хлібопродукт", який демонструє агресивну фінансову стратегію, поєднуючи високий рівень боргового навантаження (приблизно \$900 млн), активні інвестиції та щедрю дивідендну політику з відносно стабільним готівковим резервом, 80% якого зберігається за межами України.

Консервативна (захисна) стратегія ґрунтується на мінімізації фінансових ризиків та збереженні наявного капіталу. Основний акцент робиться на стабільність, передбачуваність та низькоризикові активи. Така стра-

Таблиця 1. Порівняльна таблиця фінансових стратегій

Критерій	Агресивна стратегія	Консервативна стратегія	Компромісна стратегія
Кому притаманні?	Агрохолдинги	Малі підприємства, в т.ч. мікропідприємства	Середні підприємства
Ціль	Максимізація прибутку	Збереження капіталу	Збалансоване зростання з мінімізацією ризику
Ставлення до ризику	Високий ризик прийнятний	Ризик уникається	Помірний рівень ризику, частково контрольований
Витрати	Високі, часто не обмежуються	Мінімальні, строго контрольовані	Контрольовані, плануються за потребами
Типові дії	Інвестиції в акції, криптовалюти, бізнес, стартапи	Депозити, страхування, накопичення «на чорний день»	Часткове інвестування + резерв + контроль витрат
Фінансова грамотність	Висока або поверхнева (іноді без розрахунків)	Базова, обережна	Середня або вища, з плануванням і аналітикою
Інвестиції	Акції, криптовалюти, стартапи	Депозити, облігації, нерухомість	Комбінація акцій, депозитів, нерухомості
Фінансова подушка	Може бути відсутня або мінімальна	Пріоритет — створення й збереження резерву	Формується, але не на шкоду зростанню
Поведінка у кризу	Може втратити значну частину капіталу	Стабільна, часто без змін	Гнучка: перерозподіл ресурсів, скорочення ризиків
Тип особистості	Ризиковий, підприємливий	Обережний, стабільний	Розсудливий, адаптивний
Горизонт планування	Коротко- або середньостроковий	Довгостроковий	Середньо- та довгостроковий
Фінансові інструменти	Ризикові: акції, деривативи, криптовалюти	Консервативні: депозити, страхування	Комбінація: частково акції, частково депозити
Довгостроковий ефект	Можливість великого прибутку або втрат	Повільне зростання, висока стабільність	Стійке зростання з помірним ризиком

тегія передбачає формування фінансової "подушки безпеки", накопичення коштів на банківських депозитах, інвестування в облігації з фіксованою дохідністю, а також придбання полісів страхування. Ця стратегія переважає серед суб'єктів, які мають низький рівень фінансової толерантності до ризику або негативний досвід втрат. Однак її обмеженням є низький рівень доходу та обмежені можливості нарощення капіталу. Наприклад, незалежні фермери та невеликі агропідприємства, які зазвичай працюють на власному капіталі або за оптимального притоку коштів (не використовують великого кредитування), створюють резервні фонди в депозити і не залучають кредит до великих капіталовкладень у інфраструктуру. Варто зазначити, що під час війни, фермери, все ж таки, надають перевагу формуванню подушки безпеки, тобто відмовляються від дорогих експансій і фокусуються на виживанні в межах власних ресурсів.

Компромісна стратегія — це сполучення агресивної і захисної моделей. Вона передбачає збалансований підхід в управлінні фінансами, враховуючи рівень ризику та дохідність. Саме така стратегія надає можливість формувати резервні фонди та здійснювати достатньо безпечне інвестування. Окрім того, вона частково розміщує кошти у досить ризикові, але потенційно прибуткові активи. Компромісна модель фінансової поведінки базується на системному фінансовому плануванні, аналізі інвестиційної привабливості активів і здатності

швидко адаптуватися до змін ринкового середовища. Вона є найпоширенішою серед домогосподарств і суб'єктів малого та середнього бізнесу. Наприклад, "Astarta Holding" — це середній агрохолдинг (виробництво зерна та цукрової продукції), фінансова поведінка якого полягає у поєднанні кредитів з інвестиційною діяльністю (наприклад, €30 млн від ЄБРР і €9 млн "зелений" кредит). Тобто, агрохолдинг демонструє компромісну фінансову стратегію, поєднуючи раціональне збалансування ризиків і прибутковості з модернізацією без надмірного боргового навантаження. Також, компромісний фінансову стратегію реалізує агрохолдинг "IMK", поєднуючи помірне боргове навантаження з поступовим зростанням фінансових показників, що демонструє збалансований підхід між ризиком і доходом.

В таблиці 1 наведений порівняльний аналіз фінансових стратегій, який дає можливість виявити ключові відмінності між агресивною, компромісною та консервативною моделями управління фінансовою поведінкою, а також оцінити їхню ефективність в умовах нестабільного економічного середовища.

Отже, у процесі вибору фінансової поведінки аграрного підприємства вищий менеджмент здійснює вибір між різними фінансовими стратегіями — агресивною, компромісною або консервативною — залежно від поєднання низки ключових факторів. Цей вибір не є універсальним і визначається специфікою господарської

Таблиця 2. Приклади фінансової поведінки українських аграрних підприємств

Модель	Приклад	Борг	Інвестиції	Ризик	Ризик-аудит
Агресивна	Kernel	\$206 млн	Інфраструктура, елеватори, ТЕЦ	Високий	Можливий борговий стрес
Компромісна	Astarta Holding	Помірний	€39 млн (СБРР)	Середній	Збалансований
Консервативна	Фермери та малі агровиробники	Практично немає	Лише власні кошти	Низький	Мінімальний

діяльності, інституційними обмеженнями, зовнішніми викликами та поведінковими установками керівної ланки.

Перш за все, на вибір стратегії впливає загальна цільова орієнтація підприємства. Агресивна фінансова схема віддає пріоритет активному залученню інвестицій та стороннього капіталу. Її використовують, якщо компанія розширює ринки, активно зростає або здійснює вертикальну інтеграцію догори. Консервативна стратегія натомість, як правило, переважає у підприємств, які прагнуть мінімізувати різні ризики й зберегти стабільність власних фінансів за умов обмеженого доступу до ресурсів. Зазвичай компромісна модель застосовується серед тих підприємств, котрі прагнуть і до зростання, і до збереження цілком контрольованого боргового навантаження, поєднуючи, таким чином, обидва підходи.

Другим важливим чинником виступає наявність фінансових ресурсів. Агресивну стратегію зазвичай обирають ті великі агрохолдинги, котрі мають налагоджені канали для залучення інвестицій чи кредитів, в тому числі міжнародні. Невеликі й помірні фермерські господарства позбавлені аналогічного доступу. Вони обирають консервативну модель, що базується на самоопитності, а також на власному капіталі.

Толерантність до ризику являється вагомим фактором, який має вплив на поведінку менеджменту. Вона визначає собою спроможність до дій за наявності умов невизначеності. На відміну від цього, обачні суб'єкти господарювання уникають зовнішніх ризиків та боргових зобов'язань, обираючи більш консервативну стратегію, в той час як підприємства з високим ступенем ризику схильні до агресивного фінансового менеджменту.

Сприйнятливості до ризику є важливим чинником впливу на адміністрування. Це є третя змінна, що справляє вплив на їхню поведінку. Вона окреслює здатність працювати за доби непевності. На відміну від схильних до агресивного фінансового управління підприємств із високим рівнем ризику, обачні суб'єкти обирають консервативну стратегію, уникаючи зовнішніх ризиків та боргових зобов'язань.

Трансформація стратегічного курсу відбувається під безпосереднім впливом обставин зовнішнього середовища, а саме інфляції, війни, політичної нестабільності, валютних коливань. Обрання фінансової стратегії постає наслідком багатоваріантного аналізу, що охоплює все — від макроекономічного передбачення до індивідуальних управлінських переваг. Він безпосередньо впливає на фінансову захищеність, інвестиційну привабливість і стабільність аграрного підприємства в майбутньому.

З метою емпіричного підтвердження типології фінансової поведінки доцільно проаналізувати прикла-

Таблиця 3. Візуалізація поширеності стратегій за типами підприємств (у % від загальної кількості у відповідній групі)

Тип підприємства	Консервативна	Компромісна	Агресивна
Малі фермери	80 %	15 %	5 %
Середні підприємства	40 %	50 %	10 %
Великі агрохолдинги	10 %	35 %	55 %

ди фінансової поведінки українських аграрних підприємств, що репрезентують різні стратегічні підходи (табл. 2).

В умовах існування воєнної економіки, значної нестабільності та певного обмеження у доступі до наявних фінансових ресурсів, відбувається зміщення домінуючих моделей фінансової поведінки підприємств аграрного сектору. Найпоширенішою стала консервативна стратегія. Для неї властива мінімізація фінансових ризиків, уникнення надмірного боргового навантаження, а також зосередження на збереженні ліквідності. Зазначена модель є переважно характерною для малих і середніх фермерських господарств, котрі вимушені покладатися на місцеві ринки, пристосованість і внутрішні ресурси з причини браку стабільного доступу до зовнішнього капіталу.

Компромісна стратегія, своєю чергою, утримує позиції серед помірних агрокомпаній та сільськогосподарських об'єднань, націлених на нововведення, які хочуть поєднати обачне кредитування з вкладеннями у модернізацію. Вони обережні через нестабільне макросередовище, хоча демонструють адаптивність і використовують грантові разом з програмними джерелами фінансування (зокрема через ДАР).

Агресивна стратегія на сучасному етапі фактично залишилася доступною лише для великих, капіталізованих агрохолдингів з диверсифікованою структурою доходів, експортною орієнтацією та наявністю довгострокових кредитних ліній від міжнародних партнерів. Їх фінансова поведінка орієнтована на збереження обсягів виробництва, освоєння нових ринків та інвестиції в інфраструктурні проекти навіть в умовах воєнного ризику. Таким чином, спектр фінансових стратегій в аграрному секторі України чітко структурується відповідно до розміру підприємства, доступу до фінансових ресурсів, рівня прийнятності ризиків та здатності до інституційної адаптації (табл. 3).

Як свідчать дані таблиці, найвищий рівень поширеності консервативної стратегії спостерігається серед малих фермерських господарств (80 %), що пояснюється обмеженим доступом до кредитних ресурсів, високим рівнем ризику ведення бізнесу та орієнтацією на самозбереження. У середньому сегменті аграрних підприємств домінує компромісна стратегія (50 %), яка

дозволяє поєднувати помірне фінансування з розвитком інвестицій інноваційного спрямування. Натомість агресивна стратегія є типовою переважно для великих агрохолдингів (55 %), що володіють розширеним доступом до міжнародних ринків капіталу, розвиненою інфраструктурою та ресурсною базою. Таким чином, рівень доступу до фінансування, ступінь ризикованості менеджменту та наявність стратегічного бачення розвитку значною мірою визначають домінування тієї чи іншої моделі фінансової поведінки в аграрному секторі.

Проведений аналіз надав можливість сформулювати дієві рекомендації стосовно адаптування фінансових стратегій та вибору для аграрних підприємств з огляду на рівень фінансової автономності, структури ресурсів та їхнього обсягу.

1. Підвищення рівня відносно фінансової грамотності для бухгалтерів і керівників є необхідним для малих фермерських господарств. Це передбачає організацію вебінарів, короткострокових освітніх програм, а також консультацій із застосуванням прикладного фінансового планування. Рекомендовано запроваджувати елементарні інструменти бюджетування із щомісячним моніторингом грошових потоків. Також є важливим здійснювати оцінювання рентабельності для кожної виробничої ділянки. Слід також застосовувати державні цифрові платформи, зокрема ДАР, для подання клопотань стосовно підтримки своєчасно та без будь-яких посередників, зводячи до мінімуму витрати та послаблюючи залежність від зовнішнього фінансування.

2. Середнім агропідприємствам доцільно будувати компромісну фінансову стратегію, засновану на поєднанні власного капіталу з помірним використанням банківських кредитів, програм пільгового кредитування (наприклад, "5 — 7 — 9%") та грантів (через "єРобота" або міжнародних донорів). Рекомендується створити внутрішню систему оцінки ефективності кредитного навантаження, запровадити показники контролю ліквідності та кредитного плеча. Середнім господарствам варто також створювати фінансові резерви на випадок операційних збоїв і розглядати модель часткової кооперації для зниження витрат на техніку, логістику або збут.

3. Великим агрохолдингам доцільно провести стратегічну переоцінку боргової політики з урахуванням нових геополітичних, валютних і логістичних ризиків. Замість акценту на агресивне розширення через борги, доцільно зосередитися на управлінні валютною позицією, оптимізації структури фінансування (довгострокові та короткострокові кредити) та посиленні фінансової прозорості перед зовнішніми контрагентами. Рекомендується створити сценарне моделювання ризиків, інтегрувати систему комплаєнсу у взаємодію з міжнародними партнерами, а також — інвестувати в ESG-звітність, що підвищить довіру до компанії на глобальному фінансовому ринку в період воєнної економіки.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У контексті запровадженого в Україні воєнного стану значних трансформацій зазнала фінансова поведінка в аграрних підприємствах. У зв'язку зі збільшенням зовнішніх ризиків, обмеженням логістики, порушенням

ринкових механізмів, зниженням інвестицій та непередбачуваністю валютного середовища, агробізнес вимушений обирати більш обачні й адаптивні фінансові стратегії. У підсумку малі та середні підприємства демонструють більш стриману поведінку. У той самий час, певна кількість великих компаній переходить до компромісних моделей, аби зменшити борговий тягар та підвищити стійкість. Умови війни обумовили невідкладну потребу у формуванні фінрезервів, відшуканні донорів та збільшенні ефективності застосування капіталу. Отже, стратегія фінансової поведінки в період воєнного стану є не тільки економічною реакцією, але й способом виживання та тривалої адаптації для агропідприємств.

Література:

1. Barber, B. M., & Odean, T. (2001). Boys will be boys: Gender, overconfidence, and common stock investment. *The Quarterly Journal of Economics*, 116 (1), 261—292.
2. Becker, G. S. (1976). *The Economic Approach to Human Behavior*. University of Chicago Press.
3. Thaler, R. H. (1999). Mental accounting matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 12(3), 183—206.
4. Заяць В. Фінансова поведінка домогосподарств у контексті їх резильєнтного розвитку. Демографія та соціальна економіка. 2024. № 1. С. 41—58. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001479505>
5. Кізима Т., Булавинець В., Кізима А. Фінансова поведінка домогосподарств у контексті розвитку поведінкових фінансів. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 4. С. 152—164. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.152>
6. Лозиченко, О. (2023). Економічна поведінка домогосподарств: сутність та особливості формування. *Сталий розвиток економіки*, (2 (47)), 132—136. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-19>

References:

1. Barber, B.M. and Odean, T. (2001), "Boys will be boys: Gender, overconfidence, and common stock investment", *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 116 (1), pp. 261—292.
 2. Becker, G.S. (1976), *The Economic Approach to Human Behavior*, University of Chicago Press, Chicago, USA.
 3. Thaler, R.H. (1999), "Mental accounting matters", *Journal of Behavioral Decision Making*, vol. 12 (3), pp. 183—206.
 4. Zaiats', V. (2024), "Financial behavior of households in the context of their resilient development", *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika*, vol. 1, pp. 41—58, available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001479505> (Accessed 25 June 2025).
 5. Kizyma, T. Bulavynets', V. and Kizyma, A. (2022), "Financial behavior of households in the context of the development of behavioral finance", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 32. 4, pp. 152—164. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.152>
 6. Lozychenko, O. (2023), "Economic behavior of households: the essence and features of formation", *Stalij rozvytok ekonomiky*, vol. 2 (47), pp. 132—136. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-19>
- Стаття надійшла до редакції 21.07.2025 р.*